

تفسیر عمومی شماره ۶: حق حیات (ماده ۶): ۱۹۸۲/۴/۳۰
میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی، تفسیر عمومی شماره
۶ (تفاسیر عمومی)

تفسیر عمومی شماره ۶

حق حیات

(ماده ۶)

(نشست شانزدهم، سال ۱۹۸۲)

(۱) حق حیات که در ماده ۶ میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی به وضوح تشریح گردیده، در تمامی گزارش‌های دولتی نیز به آن پرداخته شده است. این، حق والایی است که حتی در مواقع ضرورت‌های عمومی نیز که زندگی یک ملت را تهدید می‌کند، بی توجهی و سهل‌انگاری نسبت به آن جایز نیست (ماده ۴). معهدا این کمیته توجه کرده است که در بسیاری از مواقع، اطلاعات ارائه شده در مورد ماده ۶ صرفاً و به طور محدود به یکی از ابعاد این حق پرداخته است. این حقی است که نباید آن را با کوتاه فکری تفسیر نمود.

(۲) این کمیته شاهد است که جنگ و دیگر اعمال خشونت آمیز جمعی، کماکان یکی از مصیبت‌هایی است که نوع بشر بدان مبتلاست و هر سال زندگی هزاران تن از انسان‌های بیگانه را نابود می‌سازد. بر طبق منشور سازمان ملل متحد، تهدید و یا استفاده از خشونت توسط کشوری علیه کشور دیگر، مگر در مواقعی که از حق ذاتی خود برای دفاع شخصی استفاده می‌کند، قبلاً ممنوع گردیده است. نظر کمیته بر این است که این وظیفه بسیار مهم هر یک از کشورها می‌باشد که از وقوع جنگ، نسل‌کشی و دیگر اعمال خشونت‌بار جمعی که سبب مرگ انسان‌ها می‌گردد، جلوگیری به عمل آورد. هر اقدامی که کشورهای مزبور برای پیشگیری از وقوع جنگ، به ویژه جنگ گرما هسته‌ای، و نیز برای استحکام بخشیدن به صلح و امنیت جهانی انجام دهند، مهم‌ترین امکان و تضمین را برای محافظت از حق حیات فراهم می‌آورد. در این راستا، کمیته مایل است خاطر نشان سازد که به ویژه ماده ۲۰ که تعیین می‌کند قانون باید هر گونه تبلیغ به نفع جنگ (بند ۱) یا تحریک به خشونت (بند ۲) را به شرحی که در آن آمده، ممنوع نماید، با ماده ۶ مرتبط است.

(۳) محافظت در برابر محروم نمودن خودسرانه اشخاص از حیات، که لزوم آن در سومین جمله ماده (۱) ۶ بیان گردیده، از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است. این کمیته متوجه است که کشورهای عضو این میثاق باید اقداماتی انجام دهند که نه تنها خاتمه دادن به حیات انسان‌ها از طریق اعمال جنایی را ممنوع و مجازات نماید، بلکه از کشتار خودسرانه ایشان توسط نیروهای امنیتی متعلق به خود آن کشور نیز جلوگیری نماید. محرومیت از حق حیات توسط اولیای امور کشور [متبوع آن شخص]، موضوعی فوق‌العاده مهم و ناگوار است. بنابراین، قانون باید شرایطی که تحت آن شخص ممکن است توسط چنین مقاماتی از حیات خویش محروم گردد، را شدیداً نظارت کند.

۴) کشورهای عضو این میثاق همچنین باید اقدامات خاص و مؤثری برای پیشگیری از ناپدید شدن افراد انجام دهند، و این وضعیتی است که اکنون بدبختانه، بیش از حد، مکرراً به وقوع پیوسته و در خیلی از موارد به کشتن خودسرانه اشخاص منجر شده است. به علاوه، کشورها باید برای انجام تحقیقات کامل در مورد افرادی که تحت شرایطی گم و ناپدید شده‌اند که ممکن است با سلب حق حیات آنها همراه باشد، تسهیلات و راهکارهای مؤثری را فراهم نمایند.

۵) همچنین، این کمیته توجه دارد که حق حیات در اغلب مواقع با کوتاه بینی و تنگ نظری مورد تعبیر و تفسیر قرار گرفته. عبارت «حق ذاتی حیات» را نمی‌توان با داشتن یک طرز تفکر محدود و بازدارنده به خوبی درک کرد، و محافظت از این حق مستلزم آن است که دولت‌ها اقدامات قاطعی را اتخاذ نمایند. در ارتباط با مطلب فوق، این کمیته معتقد است اگر کشورهای عضو تمام اقدامات ممکن را به کار گیرند تا میزان مرگ و میر نوزادان کاهش یابد و طول عمر افزایش پیدا کند، به خصوص اقداماتی برای ریشه کن کردن سوء تغذیه و بیماری‌های همه‌گیر انجام دهند، بسیار مطلوب خواهد بود.

۶) اگرچه از معنای ماده ۶(۲) تا ۶(۶) اینطور بر می‌آید که کشورهای عضو موظف نیستند حکم اعدام را به طور کلی منسوخ نمایند، اما کشورهای مزبور متعهدند استفاده از آن را محدود نموده و به ویژه غیر از موارد «فجیع‌ترین جنایات»، استفاده از آن را نسخ کنند. در نتیجه باید قوانین کیفری خود را با توجه به این موضوع، مورد بررسی و مذاقه قرار دهند و در تحت هر گونه شرایطی موظفند استفاده از حکم اعدام را به «مهم‌ترین جنایات» محدود نمایند. این ماده همچنین عموماً با عباراتی به موضوع منسوخ کردن اشاره می‌کند که قویاً حاکی از آن است که نسخ این مجازات مطلوب‌تر و پسندیده‌تر است (بندهای ۲(۲) و ۶(۶)). این کمیته نتیجه می‌گیرد که کلیه اقدامات مربوط به نسخ این مجازات را باید به عنوان برداشتن گامی مثبت در جهت برخوردار شدن از حق حیات برطبق مفاهیم مندرج در ماده ۴۰ تعبیر نمود و علیهذا باید چنین پیشرفت‌هایی را به این کمیته گزارش کرد. این کمیته مطلع است که تعدادی از کشورها تا کنون مجازات اعدام را منسوخ نموده و یا اعمال آن را به تعلیق درآورده‌اند. با وجود این، گزارش‌های صادره از کشورها نشان می‌دهد که پیشرفت در جهت منسوخ یا محدود کردن استفاده از مجازات اعدام بسیار ناپسندیده است.

۷) کمیته بر این عقیده است که عبارت «مهم‌ترین جنایات» را باید به طور محدود تعبیر کرد تا به این معنا باشد که مجازات مرگ باید یک اقدام کاملاً استثنایی به شمار آید. همچنین از عبارات صریح و روشن ماده ۶ می‌توان اینطور نتیجه گرفت که مجازات اعدام را فقط می‌توان بر طبق قانون لازم‌الاجرا در زمان ارتکاب جنایت، اعمال نمود به شرط آنکه با مقررات این میثاق تناقض و منافات نداشته باشد. تضمین‌های مربوط به آیین‌نامه دادرسی که در این میثاق درج گردیده، باید رعایت شود، از جمله حق برخورداری از جلسات عادلانه استماع در یک دادگاه بی‌طرف، فرض بر بیگناهی متهم مگر آنکه خلاف آن ثابت شود، برخورداری از حداقل تضمین‌های لازم برای داشتن وکیل مدافع، و حق تقاضای استیناف از یک دادگاه عالی‌رتبه‌تر. این حقوق، علاوه بر حق ویژه درخواست عفو یا تخفیف مجازات، قابل اعمال می‌باشند.

دفتر کمیسریای عالی سازمان ملل متحد در امور حقوق بشر
ژنو، سوئیس